

18

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора

Москальової Людмили Юріївни

на дисертацію Анни Петрівни Стромило

«Формування гуманних стосунків студентів в умовах освітньо-виховного середовища»,

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

Сучасний етап розвитку виховної роботи у систем вищої освіти визначається певною нестабільністю та правовим нігілізмом. Це негативно позначається на норм поведінки студентської молоді, що, у свою чергу, зумовлює деструктивні процеси в освітньо-виховному середовищі. Як справедливо зазначає дисертантка, нестабільність повсякденного життя супроводжуються суспільною гуманною деградацією.

Зважаючи на те, що одну з найбільш активних вікових груп сучасного суспільства становить студентська молодь, можна стверджувати, що дисертаційна робота, що присвячена проблемі формування гуманних стосунків в умовах освітньо-виховного середовища є безперечно актуальною і своєчасною.

Автор формулює низку суперечностей, чітко характеризує науковий ступінь розробленості розглядуваної проблеми у психолого-педагогічній науці.

Структура та основний зміст дисертації відбивають логіку дослідження, спрямованого на досягнення поставленої мети – на основі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми та вивчення навчально-виховної практики вищих педагогічних навчальних закладів обґрунтувати і експериментально перевірити комплекс педагогічних умов, що забезпечать ефективність процесу формування гуманних стосунків студентів.

УДПУ імені Павла Тичини
Вхідний № 769
"18" 04 2006 р.

Аналіз тексту дисертаційної роботи дозволяє стверджувати, що дисертантом у ході дослідження вирішено коло завдань: проаналізовано теоретичні основи проблеми формування гуманних стосунків студентів в умовах освітньо-виховного середовища та уточнити сутність ключових понять дослідження; визначено критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості гуманних стосунків студентів; розроблено та апробовано модель формування гуманних стосунків студентів в умовах освітньо-виховного середовища; теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування гуманних стосунків студентів в освітньо-виховному середовищі ВНЗ.

До найбільш вагомих, безперечно нових результатів проведеного дослідження, які визначають його теоретичну й практичну значущість, слід віднести такі:

вперше обґрунтовано педагогічні умови формування гуманних стосунків студентів в освітньо-виховному середовищі ВНЗ (урахування індивідуально-вікових та гендерних особливостей студентів; збагачення теоретичної обізнаності студентів із сутністю та способами реалізації гуманного педагогічного спілкування на суб'єкт-суб'єктній основі; змістове і методичне забезпечення гуманізації освітньо-виховного середовища у ВНЗ); розроблено модель означеного процесу, яка складається з блоків (мотиваційно-цільовий, змістово-процесуальний, діагностично-результативний) та етапів (підготовчо-демонстраційний, практично-орієнтувальний, реалізації стосунків); визначено критерії (когнітивно-пізнавальний, емоційно-ціннісний, поведінково-практичний), показники та рівні (початковий, середній, високий) сформованості гуманних стосунків студентів;

– *уточнено* сутність понять: «гуманізм» (вираження людяності в усіх проявах поведінки); «гуманність» (особистісна якість, зміст якої обумовлений наслідуванням принципів гуманізму, що формується на основі повсякденного доброзичливого ставлення людини до оточення); «гуманні

стосунки студентів» (інтегративне особистісне утворення, яке відображає розуміння людини як найвищої цінності, проявляється в поведінці (співчуття, взаємодопомога, повага гідності і свободі інших), характеризується небайдужістю до переживань та проблем суб'єктів спілкування); «освітньо-виховне середовище» (сукупність об'єктів й суб'єктів впливу на формування особистості студента, на його творчий потенціал, професійні та особистісні задатки, які сприяють становленню суб'єкт-суб'єктного взаємозв'язку та особистісно зорієнтованих педагогічних комунікацій, забезпечують умови для комфортного співіснування студентів в навчальному закладі та поза його межами); «формування гуманних стосунків студентів в умовах освітньо-виховного середовища» (удосконалення морально-ціннісних поглядів та принципів студентів, становлення свідомої, особистої життєвої позиції, виховання гуманного світогляду, гуманних почуттів та досвіду практичної гуманної діяльності під час навчання у ВНЗ); компоненти (когнітивний, емоційний, поведінковий) гуманних стосунків студентів;

– подальшого розвитку набули форми і методи формування гуманних стосунків студентів.

Заслуговує на відзначення те, що дисертантом ретельно проаналізовано сутність поняття «гуманність», терміну «стосунки», а саму проблему формування гуманних стосунків, представлено як навчання вирішенню конфліктів на основі цінностей гуманності, що полягає в досягненні засвоєння універсальних і водночас зовні заданих для особистості цінностей.

Як позитивне слід відмітити те, що дисертант привертає увагу до ідей гуманістичної педагогіки, наголошує на тому що студентський період є сенситивним для формування гуманних стосунків, оскільки особливого значення набуває становлення особистої життєвої позиції студента; виявляється інтерес до інших людей, їхніх поглядів, ціннісних орієнтацій, поведінки тощо у процесі навчання у ВНЗ.

Зміст дисертації свідчить про належне володіння дисертантом сучасними методами педагогічних досліджень. Усі основні наукові

положення і висновки, сформульовані в дисертації, належним чином обґрунтовані, підтверджені експериментальним дослідженням та апробовані на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях. Їх достовірність не викликає сумнівів. Джерельна база дисертації досить вагома, складається з 228 найменувань.

Наукові здобутки дисертанта висвітлено у 12 одноосібних наукових публікаціях автора, з яких 6 відображають основні наукові результати, 5 – апробаційного характеру, 1 – додатково відображає наукові результати дисертації.

Вірогідність результатів дослідження, їх наукова новизна, теоретична та практична значущість не викликають заперечень.

Заслуговує на увагу практичне значення одержаних результатів. Вагомим здобутком є розробка та впровадження у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів програми та навчально-методичного забезпечення спецкурсу «Педагогічні умови формування гуманних стосунків студентів в умовах освітньо-виховного середовища», педагогічного тренінгу «Педагогічне спілкування як фактор формування гуманних стосунків». Важливо, що ці матеріали можна використовувати під час вивчення курсів «Педагогіка вищої школи», «Методика виховної роботи в ВНЗ», «Управління навчальною та виховною діяльністю» тощо.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 148/03 від 06.05.2015 р.), Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (довідка № 25.2/705 від 12.05.2015 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 2034/01 від 08.05.2015 р.), Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 89-н від 15.05.2015 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 1806/01—55/33 від 19.05.2015 р.).

Автореферат дисертації і публікації автора цілком відбивають основний зміст та положення дисертації.

Таким чином, дисертаційна робота А. П. Стромило за своїм змістом та формою є завершеним дисертаційним дослідженням.

У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертантом результатів, варто зазначити такі зауваження:

1. У першому розділі дисертантом зосереджено увагу на аналізі національної законодавчої та нормативно-правової бази щодо проблеми формування у молоді гуманних стосунків, проте, доцільно було б хоча б побіжно зазначити, якими документами загальноєвропейського та світового рівнів актуалізовано дану проблему. Тим більше, що на стор. 39 дисертації йде мова про світовий та європейський освітній простір.
2. На стор. 39-40 дисертації автор у руслі гуманістичної парадигми звертає увагу на поняття «фасилітатор», особистісні установки і принципи педагога-фасилітатора, до яких цілком доречно відносить і відкритість, і природність, і емпатійне розуміння. Але в експериментальній моделі, в педагогічних умовах дослідження ідея про діяльність педагога-фасилітатора не отримує розвитку, хоча саме такий педагог може дійсно сприяти самореалізації особистості.
3. У дисертації існує певна плутанина щодо діагностики рівня гуманних стосунків студентів. Так, автор на стор. 55 дисертації виокремлює такі критерії, як когнітивно-пізнавальний, емоційно-ціннісний, поведінково-практичний, з чим ми погоджуємося, але вже на наступній сторінці рівень вихованості гуманних стосунків оцінюється, цитую, за такими критеріями, як «людинолюбство, гуманна спрямованість, емпатія, альтруїзм, комунікативна компетентність, толерантність, емоційна стабільність, вихованість» (стор.56). Також вважаю, що вимірювання гуманних стосунків лише за одним авторським

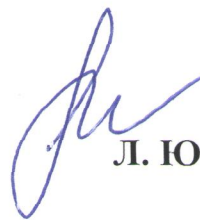
опитувальником та двома методиками дещо збіднює емпіричний матеріал для дисертації такого рівня.

4. На стор. 93 дисертації автор виокремлює волонтерську діяльність як основний напрямок формування навичок гуманної поведінки у студентів стосовно до незнайомих людей. Але при цьому з тексту дисертації не зрозуміло, яким чином та на яких правових засадах було проведено таку форму роботи, яку автором названо виховною. Якщо дисертантка орієнтується на законодавче поле, то слід було вказати, що, згідно з сучасним законодавством, зокрема, законом «Про волонтерську діяльність» це є формою благодійної діяльності, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги за сприяння благодійних організацій. Безоплатне виконання робіт або надання студентами послуг не є волонтерською діяльністю і, на нашу думку, у дисертації ця форма роботи не представлена належним чином, зокрема, не з'ясовано її сутність та основні принципи, серед яких провідне місце займає саме принцип гуманності.
5. У роботі представлено модель формування гуманних стосунків у студентів у освітньо-виховному середовищі. Натомість при описі моделі на стор.74-76 у дисертації автором не надано детальну характеристику підходів (особистісно-орієнтувальний, аксіологічний, культурологічний, діяльнісний) та базових принципів, до яких автором віднесено: принцип свідомості та активності у навчанні, створення «ситуації успіху», спільна діяльність педагога і студента; виховання у колективі і через колектив. Детальну характеристику цих підходів ми знаходимо вже на стор. 151-161, а принципи – на стор.161-163. Також потребує додаткового пояснення, чому в моделі не враховано середовищний та гендерний підходи, останній з яких, до речі, досить ґрунтовно і змістовно представлено у параграфі 2.2.«Педагогічні умови формування гуманних стосунків студентів» (стор. 114-119 дисертації).

Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Стромило Анни Петрівни, і не знижують наукової та практичної цінності дослідження. Як свідчить зміст дисертації, поставлені завдання у процесі дослідження було виконано. Результати дослідно-експериментальної роботи широко представлені у відповідних розділах. Зміст автореферату відображає основні положення дисертаційної роботи. Опубліковані праці достатньо повно висвітлюють отримані автором результати.

Дисертація А. П. Стромило на тему «Формування гуманних стосунків студентів в умовах освітньо-виховного середовища» є самостійним і завершеним дослідженням, що має значну теоретичну новизну і практичне значення. Рецензована дисертація відповідає вимогам пп. 10, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор Анна Петрівна Стромило заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент
завідувач кафедри
соціальної педагогіки та дошкільної освіти
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького
доктор педагогічних наук, професор



Л. Ю. Москальова

Ректор Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького,
доктор філософських наук, професор



В. В. Молодиченко